

br.132

ISSN 1800-7678

Evropskipuls

Elektronski mjesečnik o evropskim integracijama

Mart 2019.

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

PRISTUP INFORMACIJAMA IZUZETAK, TAJNOST PRAVILO

ZA EVROPSKI PULS PIŠU

dr Vladimir Vučković,
predavač na Fakultetu
društvenih studija Masarik
Univerziteta, Češka

Rada Marković
pomoćnica direktora Uprave za
inspekcijske poslove i šefica RG
za poglavlje 28

KOMENTAR

**Mačak zvani
Montenegro**

MAČAK ZVANI MONTENEGRO

Foto: Vijesti

Piše: Vladan Žugić

Francuska ministarka za evropske poslove **Natali Luazo** nedavno je objasnila zašto je svog mačka nazvala Brexit, sarkastično komentarišući mučne pokušaje Velike Britanije da izađe iz Evropske unije.

„Nazvala sam mačka Brexit. Svako me jutro probudi beskonačnim mjaukanjem jer želi napolje, a kad mu otvorim vrata on stoji između, neodlučan, pa me ružno pogleda kad ga prenesem vani“, napisala je ministarka na svom Facebook profilu.

Navela je i da u ovakvoj situaciji i ona i građani Francuske moraju imati određenu dozu humora.

Kako bi izgledalo objašnjenje francuske ministarke, ili bilo koga od njenih kolega koji utiču na politiku proširenja, na situaciju sa mačkom nazvanom Montenegro.

„Svako me jutro budi mjaukanjem jer želi unutra, a kad pogledam kroz špijunuku ili odškrinem vrata i kažem da očisti šape prije nego što uđe odmah pobjegne iz dvorišta i ružno me pogleda“.

Pogled crnogorske javnosti posljednjih sedmica bio je usmjeren ka Londonu, ali više zbog okrivljenog tajkuna **Duška Kneževića** i fudbalskog meča dvije reprezentacije od kojeg je ostala gorčina zbog navodno rasističkog ispada grupe crnogorskih navijača, nego zbog iscrpljujućih rasprava o Brexitu.

Britanska politička elita uticala je prije tri godine na svoje javno mjenje tako da ono većinski glasa za izlazak iz EU.

Na ostrvu izgleda da posljednjih mjeseci shvataju kako izgleda politika bez strategije i kolike su blagodeti zajedničkog evropskog tržišta od preko 500 miliona stanovnika.

Britanski parlament odbijao je redom sve predloge premijerke

Tereze Mej o načinu izlaska iz EU – od sporazuma koji je u novembru postignut između zvaničnog Londona i Brisela, zatim osam različitih varijanti, do na kraju prijedloga za opstanka u jedinstvenoj carinskoj uniji ili opstanka na jedinstvenom tržištu roba i usluga po modelu Norveške.

Izlazak Britanije bez ikakavog sporazuma sa EU - a do isteka tog roka ostalo je manje od dvije sedmice - imao bi ogromne, prije svega finansijske, posljedice po ovu ostrvsku zemlju.

Kada gledam ove britanske muke sa naknadnom pameću, ne mogu a da se ne prisjetim izjave tadašnjeg premijera i sadašnjeg predsjednika Crne Gore **Mila Đukanovića** iz 2014.godine da Crna Gora može prekinuti razgovore sa EU, kao tada Island. Ili, nekih drugih analiza o problemima unutar EU, pojavi populističkih ili, čak, neofašističkih pokreta... Kao da Crna Gora nema dovoljno svojih problema.

Mačak nazvan Brexit, iako sad mora, neće vani jer zna kako je unutra ugodno, dok mačak nazvan Montenegro neće unutra jer zna da se tamo ne može unerediti bez posljedica.

Kao što, samo primjera radi, **Slavoljub Stijepović** može samo u Crnoj Gori obavljati funkciju generalnog sekretara predsjednika države, iako je osumnjičen za pomaganje u pranju novca.

Premijerka Tereza Mej na kraju je uputila poziv lideru opozicije **Džeremiju Korbinu** na dogovor.

Sve mi se čini da će i u Crnoj Gori premijer **Duško Marković** ili šef DPS-a Milo Đukanović, pod uticajem Zapada, morati da pozovu lidere opozicije na razgovor o izlasku iz krize nastale zbog afere „Koverat“.

Povjerenje u izborni proces je izvor povjerenja u sve ostale procese.

Foto: Privatna arhiva

Piše: Jelena Kontić

Autorka je novinarka nezavisnog dnevnika Vijesti

PRISTUP INFORMACIJAMA IZUZETAK, TAJNOST PRAVILO

PRIMJENA POSTOJEĆEG I NAJAVA

IZRADE NOVOG ZAKONA O SLOBODNOM

PRISTUPU INFORMACIJAMA

Civilno društvo u Crnoj Gori je najkritičnije, odnosno najnezadovoljnije u regionu, kada je riječ o načinu na koji su definisani i kako se primjenjuju izuzeci od prava na pristup informacijama. To je pokazalo regionalno istraživanje u šest zemalja u okviru projekta WeBER – unaprijeđenje kapaciteta civilnog društva zapadnog Balkana za monitoring javne uprave – koji finansira EU uz kofinansiranje Holandije.

Taj rezultat dodatno upozorava Vladu Crne Gore nakon mišljenja Evropske komisije da se institucije sistema ne vode principom transparentnosti i pravom javnosti da zna.

Zajednički stav civilnog sektora koji se bavi ovom tematikom jeste da su tome posebno doprinijele posljednje izmjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama iz 2017.godine. Vlada je najavila izradu novog Zakona o slobodnom pristupu informacijama, koji bi trebalo da dođe do Skupštine do kraja tekuće godine. Iz civilnog sektora iskazuju bojazan da bi

ograničenja u ovoj oblasti mogla postati još rigoroznija.

Iz Ministarstva javne uprave navode da su važećim Zakonom „na cjelovit način uređena pitanja od značaja za način i postupak ostvarivanja ovoga prava“, te da Zakon daje „veoma velike mogućnosti za slobodan pristup informacijama i predstavlja dobar okvir za ostvarivanje ovoga prava“.

„Sa druge strane, kako je to prepoznato i Strategijom za reformu javne uprave za period od 2016-2020. godine, u oblasti slobodnog pristupa evidentni su određeni problemi, kao što je veliki broj 'ćutanja uprave' u postupcima po zahtjevima za slobodan pristup informacijama“, ipak primjećuju iz Ministarstva javne uprave.

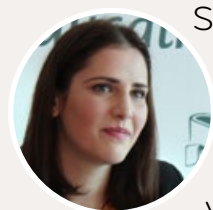
Evropska komisija je u svom Radnom dokumentu iz novembra 2018.godine konstatovala i da u dosadašnjoj praksi državni organi proglašavaju tražene informacije za

tajne, uključujući i teme osjetljive na korupciju. "Sprovođenje Zakona o slobodnom pristupu informacijama nije doprinijelo osiguravanju veće transparentnosti i odgovornosti javne uprave, jer organi nastavljaju da proglašavaju tražene informacije za tajne, uključujući teme koje su osjetljive na korupciju, čime ih isključuju iz područja primjene ovog Zakona. Potrebna je detaljna revizija pravnog okvira u skladu sa međunarodnim standardima", navodi se u poglavlju koji se odnosi na borbu protiv korupcije.

Prema važećem Zakonu, svako lice ima pravo na pristup informacijama, bez obaveze da navodi razloge i objašnjava interes traženja informacija. Izuzetak pristupa informacijama su: zaštita ličnih podataka; bezbjednost, odbrana, spoljna, monetarna ili ekonomska politika države; prevencija istrage i gonjenja izvršilaca krivičnih djela; vršenje službene dužnosti radi zaštite od objelodanjivanja podataka; zaštita konkurencije u poslu, zaštita intelektualne svojine i ako je informacija poslovna ili poreska tajna, što je dodato izmjenama Zakona iz 2017. godine.

Poreska i poslovna tajna posebno su sporne jer nije definisano ko provjerava stvarne razloge i istinitost kada se neki podatak proglasi poslovnom ili poreskom tajnom. Zabrinjavajuće je, navode u civilnom sektoru, i to što se naginje ka tome da se čitav dokument, odnosno cjelokupna informacija onemogućava kao slobodna i proglašava kao tajna, iako bi samo jedan dio onoga o čemu svjedoči bilo legitimno "zaštititi" i označiti "tajnim".

Da i za izuzetke postoje izuzeci dokaz je član 17 Zakona koji se odnosi na preovlađujući javni interes kroz sedam stavova od kojih se prvi odnosi na objelodanjivanje: korupcije, nepoštovanja propisa, nezakonitog korišćenja javnih sredstava ili zloupotrebu ovlašćenja u vršenju javne funkcije.

Saradnica na programima u Centru za građansko obrazovanje (CGO), **Mira Popović**, ističe da bi Zakon o slobodnom pristupu informacijama trebalo da služi kao mehanizam za unaprijeđivanje transparentnosti i odgovornosti vlasti kroz traženje i dobijanje svih informacija koje se odnose na postupanje javnog sektora: "Na

žalost, svjedoci smo da se taj prostor sužava, jer je posljednjim izmjenama Zakon postao restriktivniji nego ranije. Krajnje su problematična određena rješenja koja ostavljaju mogućnost proizvoljnom tumačenju odredbi o tajnosti. Ukratko, transparentnost nije prioritet ove vlasti, a mogli bi onda reći ni odgovornost jer su to međusobno usko povezani instituti".

Foto: S. Prelević

Član Savjeta za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, **Radenko Lacmanović**, podsjeća da je Crna Gora bila među prvim zemljama u regionu, a nije zaostajala ni za evropskim, kada je 2005. godine donešen Zakon o slobodnom pristupu informacijama. Sljedeći je usvojen 2012. godine, a sagovornici su saglasni da je

Ministarsvo prosvete nije znalo kako ko troši naše pare

Lacmanović se prisjetio i iskustva kada je jedna NVO uputila zahtjev za slobodan pristup informacijama Ministarstvu prosvjete vezano za utrošeni budžet na svim pozicijama. Odgovor Ministarstva je tada bio da te podatke ne posjeduje, što je kasnije utvrdila i Upravna inspekcija.

Takvo postupanje unutar institucija sistema svjedoči koliko se računa vodi o novcu građana, pa i o arhivi o naknadama zaposlenih, izgradnji novih ili rekonstrukciji postojećih prosvjetnih jedinica i sličnih pitanja.

U ovom primjeru nije vidljivo samo da institucije sistema nijesu transparentne prema građanima već i da nijesu odgovorne prema njima.

na pravi način afirmisao pravo javnosti da zna.

"Do promjene zakona je ponovo došlo 2017. godine, ali na način koji nama u Agenciji nije poznat. Radio sam na tom Zakonu koji je prošao Sekretarijat za zakonodavstvo i Vladu bez i jednog slova izmjene. Kada je Zakon stigao na skupštinsko zasijedanje naglo se promijenio na gore, bez obrazloženja, a ne znamo ni iz kojih pobuda", kaže Lacmanović. On navodi i da je unošenje poslovne i poreske tajne u Zakon o slobodnom pristupu informacijama "širok manevarski prostor prvostepenim organima za zloupotrebu".

Civilni sektor navodi i konkretne primjere.

"To je dalo ideju Poreskoj upravi da Institutu Alternativa ograniči uvid u kopije 'Izvještaja o sprovođenju Plana Poreske uprave za upravljanje dugom i jačanjem mjera naplate za period 2017-2021.' i 'Informacije o ispunjavanju obaveza 16 opština iz ugovora o reprogramu poreskog duga' pod izgovorom da je riječ o poreskim tajnama, iako ni Poreska uprava ni opštine nisu profitni sektor koji ima interese mimo interesa građana. Ovakvim tumačenjem se organi uprave, koji su prvenstveno u službi građana, izjednačavaju sa privatnim kompanijama, a javnost ostaje uskraćena za podatke koji su vrlo važni za procjenu njihove efikasnosti", kaže **Dina Bajramspahić** iz IA.

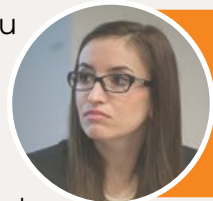

Foto: PR Centar

Takvu praksu sprovođenja Zakona za one koji preuzimaju kontrolnu funkciju demokratskog sistema potvrđuje i **Milka Tadić Mijović**, predsjednica Centra za istraživačko novinarstvo Crne Gore (CIN-CG).

Foto: B. Pejović

"CIN-CG je i do sada imao problema oko prikupljanja podataka, zbog toga što su mnogi dokumenti koji su od javnog interesa nedostupni. To ograničava naša istraživanja i slobodu medija uopšte. Zakon o slobodnom pristupu informacijama doveo

je do toga da se teško dolazi do informacija, da se neke informacije proglašavaju tajnom bez posebnog obrazloženja i da se na neke odgovore čeka nedjeljama", ističe Tadić Mijović.

Ona zaključuje da zakonska rješenja svjesno idu na to da se ograniči pristup informacijama kako bi se sakrili nezakoniti poslovi vlasti i sa njima povezanih krugova.

Iz Ministarstva javne uprave ističu da je organ kojem je upućen zahtjev za nekom informacijom i nadležan da odluči hoće li je ustupiti. „Teret dokazivanja da informaciju ne treba ustupiti je na organu vlasti, pa s tim u vezi kada organ smatra da je potrebno ograničiti pristup informaciji, dužan je da sprovede test štetnosti i u svojoj odluci obrazloži postojanje prekomjernog ugrožavanja nekog predviđenog legitimnog interesa od objelodanjivanja te informacije, osim ako utvrdi da postoji preovlađujući javni interes, kada postoji obaveza organa vlasti za objelodanjivanjem informacije“, navode iz Ministarstva.

Ukoliko bi novi Zakon o slobodnom pristupu informacijama dodatno zatvorio vrata javnosti, uticaj bi bio krajnje negativan, jer je u potpunoj suprotnosti sa evropskim praksama, principima dobrog upravljanja i vladavine prava, saglasni su u civilnom sektoru.

Ilustracija: www.businessinsider.com

Ako se usvoje najavljene izmjene Zakona o tajnosti podatak, onda građani smetaju organima vlasti

U civilnom sektoru su izrazili zabrinutosti i da Vlada neće obavijestiti javnost kada se počne raditi na novom Zakonu o slobodnom pristupu informacijama, kao što je bio slučaj sa prijedlogom izmjena i dopuna Zakona o tajnosti podataka. „To nije jedini problem. Naime, prijedlog izmjena i dopuna Zakona o tajnosti podataka je toliko restriktivan da, ako se usvoji, poništava svaki smisao postojanja Zakona o slobodnom pristupu informacija. Ukoliko se to desi, slobode pristupa neće biti - pristup će biti izuzetak, a tajnost pravilo“, ističe ona.

Transparency International i 25 organizacija civilnog društva iz Crne Gore apelovali su na Vladu da povuče amandmane na Zakon o tajnosti podataka jer, kako su naveli, time bi se narušili zakoni o slobodi informisanja i naponi u borbi protiv korupcije u zemlji.

Njihova preporuka je da Vlada uskladi promjene zakona sa Ustavom Crne Gore i međunarodnim standardima i obavezama države prema međunarodnim konvencijama.

Premijer **Duško Marković** kazao je da će Vlada razmotriti primjedbe na prijedlog izmjena i dopuna Zakona o tajnosti podataka i da će, ukoliko se pokažu osnovanim, Zakon vratiti u ponovnu proceduru i raditi na njemu ispočetka. „Registrovao sam to zapažanje, odnosno snažan prigovor. Taj Zakon će uskoro biti u parlamentarnom odboru. Vidjećemo kakva će biti rasprava u odboru. Nećemo ići u Parlament sa usvajanjem Zakona dok ne razjasnimo svaki prigovor i svaku činjenicu na koju se taj prigovor oslanja. Nema razloga to da radimo. Nemamo šta da krijemo“, izjavio je Marković novinarima nakon premijerskog sata.

Mira Popović kaže da bi eventualno usvajanje prijedloga izmjena Zakona o tajnosti podataka vodilo daljem zatvaranju sistema vlasti koji će nepotrebno i neutemeljeno sniziti ionako nizak stepen transparentnosti rada organa javnog sektora: „Tako će građani imati manje mogućnosti za uvid u rad vlasti, iako tu vlast isti ti građani finansiraju i ona njima mora da polaže račune, ma koliko joj to moglo biti neprijatno“.

Bajramspahić dodaje da će se ovim izmjenama olakšati sprovođenje apsolutne samovolje organa u odlučivanju „šta javnost ima pravo da zna i implicira se da organi imaju neku svrhu postojanja koju građani ne mogu da pojme, odnosno, da građani smetaju organima da ostvare svoju funkciju“.

Ona dodaje da bi korektivna djelovanja NVO i medija bila znatno niža, a što bi vodilo i smanjenju nivoa demokratije u Crnoj Gori.

„Već nas mjerodavni međunarodni dokumenti označavaju kao zarobljenu državu (Strategija proširenja EU), hibridni režim (britanski Ekonomist) i djelično slobodnu zemlju (Freedom House). Usvajanje ovog prijedloga Zakona neće doprinijeti promjeni tih zabrinjavajuće loših rangiranja“, poručuje Popović.

Potrošač u Crnoj Gori da bude zaštićen kao onaj u EU

Foto: www.ujp.gov.me

Piše: Rada Marković

Autorka je pomoćnica direktora Uprave za inspekcijske poslove i šefica Radne grupe za poglavlje 28

Kod zabrane obustavljanja pružanja javnih usluga proširena je zabrana da se pružanje usluga uslovljava plaćanjem dugova potrošača starijih od dvije godine

Novi Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda staviće van snage odredbe o taksama na upotrebu duvanskih proizvoda

Poglavljem 28 - Zaštita potrošača i zdravlja obuhvaćeni su interesi građana kada je riječ o potrošačkoj politici, naročito bezbjednost, tj. zaštita od nebezbednih proizvoda na tržištu i ekonomski interesi potrošača, kao i javno zdravlje.

Crna Gora je pregovore za poglavlje 28 otvorila 16. decembra 2014, uz tri mjerila za zatvaranje, od kojih se jedno odnosi na zaštitu potrošača, a dva na javno zdravlje. Zajedničko za sva tri mjerila je da se do dana pristupanja usaglasi nacionalno zakonodavstvo sa evropskim, kao i da se uspostave adekvatne administrativne strukture i kapaciteto radi ispravnog sprovođenja zakonodavstva.

Kada je u pitanju prvo mjerilo, aktuelno je pitanje Zakona o zaštiti potrošača, čije izmjene obezbjeđuju potpuno transponovanje Direktive o pravima potrošača, kao i Direktive o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova. Prijedlog, koji je usaglašen sa komentarima Evropske komisije (EK), prošao je međusektorko usaglašavanje i ovih dana će biti upućen EK. Planirano je da ga Vlada usvoji do kraja juna 2019.

Osim što je ispunio zadatak prenošenja evropskog potrošačkog zakonodavstva, ovaj prijedlog Zakona je bogatiji u dijelu zaštite prava i interesa potrošača od loših praksi koje su u dosadašnjem iskustvu kao takve prepoznate na našem tržištu.

U tom smislu, pojedine odredbe koje se odnose na zaštitu

potrošača prilikom kupovine robe i usluga su proširene, kao i same procedure za zaštitu potrošačkih prava su značajno unaprijeđene. Tako je u dijelu javnih usluga proširena obaveza trgovca da na računu posebno iskaže iznos potraživanja starijih od dvije godine, kao i da na zahtjev potrošača, dostavi detaljan izvještaj o neplaćenim dospjelim potraživanjima. Kod zabrane obustavljanja pružanja usluga proširena je zabrana da se pružanje usluga uslovljava plaćanjem dugova potrošača starijih od dvije godine, dok je zahtjev za plaćanje potraživanja za koje je utvrđeno da potrošač nije dužan da plati, ovim Zakonom proglašen nepoštenom poslovnom praksom. Takođe, proširena su i prava potrošača, odnosno obaveze trgovca po osnovu nesaobraznosti proizvoda. Ovaj zakon proširuje i mogućnosti vansudske zaštite potrošača. Osim toga, ubuduće će Savjet za zaštitu potrošača, umjesto ministarstva, osnivati Vlada, koja inače razmatra godišnje izvještaje o sprovođenju zaštite potrošača i iste dostavlja i Skupštini na razmatranje.

U dijelu nadzora nad sprovođenjem Zakona, proširena je lista organa, tako da će, pored inspekcija i nezavisnih pravnih lica koja su ovlašćena za vršenje inspekcijskog nadzora, nadzor vršiti i samostalne organizacije i nezavisna pravna lica preko ovlašćenih službenika, u skladu sa posebnim i/ili zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor. Osim toga, kada je u pitanju upravna procedura za zaštitu potrošača kod povreda prava koja se odnose na saobraznost proizvoda, garanciju i štetu na proizvodu datom na popravku, uvedena je mogućnost

dokazivanja povrede prava vještačenjem, kao i pravo potrošača da može izjaviti žalbu ako je nezadovoljan ishodom postupka.

Osim Zakona o zaštiti potrošača, već je izmijenjen Zakon o opštoj bezbjednosti proizvoda i Zakon o nadzoru proizvoda na tržištu, pa je tako u naš pravni sistem potpuno prenesena Direktiva o opštoj bezbjednosti proizvoda, kojom je u Evropskoj uniji uspostavljen RAPEX sistem. U vezi sa tim, važno je napomenuti da u Crnoj Gori već osam godina funkcioniše sistem, kompatibilan RAPEX-u, preko koga se između nadležnih nacionalnih tijela razmjenjuju informacije o opasnim proizvodima na tržištu, o čemu se informacije objavljuju na internet stranici www.potrosac.me. Takođe, od prije pet godina u funkciji je i sistem za praćenje žalbi potrošača.

Dodatno, u narednom periodu planirano je usaglašavanje Zakona o turizmu i ugostiteljstvu sa Direktivom o paket aranžmanima, kao i Zakona o potrošačkim kreditima sa Direktivom o stambenim kreditima.

Kada su u pitanju mjerila koja se odnose na javno zdravlje, u dijelu zakonodavstva ključna pitanja se odnose na oblast zaraznih bolesti i na materije ljudskog porijekla, naročito u pogledu organa, reproduktivnih ćelija i izvještavanja o ozbiljnim neželjenim događajima i reakcijama. Osim već donešenih zakona u ovoj oblasti, među kojima je i Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, u skupštinskoj proceduri je i Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji. U oblasti zaštite zdravlja važan je i Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, odnosno njegova primjena, što još uvijek nije slučaj

kada je u pitanju zabrana pušenja na javnim mjestima. Tome posebno doprinosi Zakon, kojim je pored ostalog uvedena taksa na upotrebu duvanskih proizvoda u ugostiteljskim objektima, a koji je praktično suspendovao odredbe pomenutog zakona u dijelu zabrane pušenja u ugostiteljskim objektima. Novi Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, koji je u fazi pripreme, staviće van snage odredbe o taksama na upotrebu duvanskih proizvoda.

Važnu ulogu u zaštiti potrošača ima nevladin sektor, odnosno organizacije potrošača, koje su nezamjenjive u savjetovanju i informisanju potrošača i partner na podizanju svijesti o značaju zaštite potrošača. Stoga se mora još više raditi na njihovoj podršci.

Dakle, može se konstatovati da Crna Gora ima dobro uređenu potrošačku politiku i institucionalni sistem, ali je unaprijeđenje u ovom sektoru kontinuiran zadatak, uz obaveznu da prati sve promjene u EU, a sa ciljem da potrošač u Crnoj Gori bude zaštićen na nivou potrošača u EU.

U tom pravcu, od kraja 2018. godine Crna Gora ima dvogodišnju podršku projekta IPA 2014 *Tehnička podrška za usklađivanje i implementaciju EU zakonodavnog okvira u oblasti unutrašnjeg tržišta*, sa kojom možemo računati da se ovo poglavlje u tom periodu pripremi za privremeno zatvaranje. Kada su u pitanju benefiti projekta, treba istaći primjenu zakonskih odredbi o kolektivnoj zaštiti potrošača u praksi, što se u oblasti zaštite potrošača, posebno u pogledu nepoštenih poslovnih praksi i nepoštenih ugovornih odredbi, smatra visokim nivoom zaštite.

Balkanizacija evropeizacije – Evropo Quo Vadis?

Piše: dr. Vladimir Vučković

Autor je predavač na Fakultetu društvenih studija Masarik Univerziteta, Češka Republika

Ubrzo nakon obnove nezavisnosti 2006. Crna Gora je postigla vidljiv napredak u oblasti usklađivanja sa pravnom tekovinom Evropske unije, pozicionirajući sebe kao lidera evropskih integracionih procesa među državama zapadnog Balkana.

Ova mala balkanska zemlja je tada ostvarila brz napredak u pristupnim pregovorima sa EU kao rezultat međuzavisnosti dva uzročno-posljednična faktora: statusa države koji nije osporen ni na unutrašnjem ni na spoljnjem planu, i jednoglasne podrške svih relevantnih političkih partija prema pitanju članstva u EU.

Međutim, crnogorski napredak u procesu EU integracija izgleda da ne zavisi od kapaciteta domaćih aktera da izazovu domaće strukturalne promjene. Naprotiv, to je cjelokupno vođen projekat u kojem je EU pozicionirala sebe kao glavnog aktera domaćih promjena.

Uslovi u kojem EU nameće pritisak na Crnu Goru kako bi dostigla standarde Kopenhaških političkih kriterijuma može se posmatrati kao esencijalno asimetričan i nejednak. Očigledno, ovaj dugotrajni i neuravnoteženi pristup EU prema Crnoj Gori, koji traje više od decenije, primarno je produkt koorelacije između EU i domaćih faktora koji koji značajno spriječava efektivnu primjenu EU pravila i normi.

Sjedne strane, Crna Gora se suočava sa značajno komplikovanim, zahtjevnijim i striktnijim pristupnim pravilima, neefektivnošću EU i zamorom od proširenja. S druge strane, sklop različitih unutrašnjih problema, koji sežu od ograničenih elemenata državnosti do snažnog uticaja veto igrača, značajno su ograničili transformativnu moć EU na domaće političke promjene.

Stoga, proces proširenja bez cilja i pristupne dinamike, bez kredibilne perspektive članstva, može se definisati kao EU šarada u procesu evropskih integracija Crne Gore, ali i cijelog regiona. Svojevrsan vid te farse EU prema politici proširenja imao je za posljedicu i problematičan proces evropeizacije Crne Gore tokom ove integracione faze.

Ova šarada može biti objašnjena kroz 3 glavna argumenta.

Prvi, iako nedovoljno dosljedna, EU je nastojala da očuva legitimnost integracionih procesa. U cilju očuvanja regionalne političke stabilnosti, Unija je bila uključena u proces uslovljavanja zapadnobalkanskog regiona kroz upotrebu različitih mehanizama, prije svih usklađivanja sa pravnom tekovinom EU, podršku kroz TAIEX, TWINNING, IPA projekte...

Drugo, sada je već jasno da je Unija zadržavala privid proširenja na vrhu svoje spoljnopoličke agende primarno zbog snažnog miješanja Rusije, ali i Kine i Turske... Rječnikom teorije neorealizma, čini se da i EU i Rusija kontinuirano nastoje da povećaju svoju moć u regionu kroz traženje novih oportunitetnih prilika kako bi oslabili moć svog rivala. Iako je EU omogućavala različite tehničke i finansijske pristupne mehanizme u cilju ubrzavanja dinamike evropskih integracija među zemljama kandidatima, njena nevoljnost da reafirmiše kredibilnu perspektivu članstva posljedično se refletovala na balkansku inerciju da redefiniše svoje geopolitičke i spoljnopoličke interese.

Nije rijetko da poluautoritarni lideri na Balkanu u velikoj mjeri koriste logiku cjenkanja u svrhu izbora politike oportunitizma umjesto alternative, a birajući one međunarodne faktore koji ne dovode u pitanje političku legitimnost elite, niti se miješaju u unutrašnje političke procese.

I posljednji argument održanja ove farse politike uslovljavanja EU zasnovan je na stanovištu da je Unija prepoznala Crnu Goru kao značajnog regionalnog aktera pomirenja i razvoja dobrih bilateralnih odnosa sa zemljama okruženja a što je i jedan od glavnih uslova za napredovanje u pristupnom procesu. Kao rezultat, EU je počela da predstavlja Crnu Goru kao pouzdanog faktora regionalne stabilnosti i pozitivan primjer evropskih integracija (ali bez vidljivog napretka u oblasti vladavine prava!), dakle kao neki vid uzora u jako problematičnom regionu.

**POTENCIJAL ZA NASILNI EKSTREMIZAM I
RADIKALIZACIJU U CRNOJ GORI**

POTREBNA SIGURNA MREŽA ZA PREVENCIJU

Priredila: Milica Zindović

Za dvije trećine građana i građanki u Crnoj Gori primjena nasilja radi ostvarivanja političkih, društvenih i religijskih ciljeva nije opravdana. Međutim, jedna trećina ispitanika smatra da postoje situacije kada nasilje može biti opravdano za ostvarenje ovih ciljeva što predstavlja potencijal za radikalizaciju i zahtijeva multisektorski preventivni odgovor, ukazuju podaci iz [istraživanja javnog mnjenja o stavovima prema nasilnom ekstremizmu i radikalizmu](#). Centra za građansko obrazovanje (CGO), koje je urađeno uz podršku Fonda za aktivno građanstvo – fAKT i američke ambasade u Podgorici.

Nezapošljenost, organizovani kriminal, loša ekonomska situacija, loš životni standard, korupcija, i siromaštvo su najveći problemi sa kojima se Crna Gora suočava danas, dok 7 od 10 građana i građanki Crne Gore ocjenjuje da je i položaj mladih loš. Takođe, zabrinjavajuća je činjenica da polovina građana ne očekuje nikakve promjene u kvalitetu života u narednih godinu dana, dok četvrtina očekuje čak i pogoršanje.

U identitetskom smislu, građani i građanke svoj identitet dominantno vezuju za državu Crnu Goru i rodni grad ili region iz kojeg dolaze, a potom za svoj etnički identitet. Najmanje sebe doživljavaju kao građane Evrope i kosmopolite.

Stavovi prema prisustvu demokratije u Crnoj Gori su podijeljeni. Uvjedljiv je dio onih koji smatraju da su principi demokratije prisutni samo na papiru, ali većinski smatraju i da postoji sloboda mišljenja.

Među najveće sigurnosne prijetnje pozicionirani su organizovani kriminal, ekonomska kriza, korupcija, kao i nefunkcionalan politički sistem, dok se spoljne prijetnje vrlo rijetko navode kao sigurnosni rizik.

Građani sve manje vjeruju institucijama, dok je se bilježi rast povjerenja

u civilno društvo (NVO i mediji). Crkva tradicionalno generiše najveći stepen povjerenja. Građani i građanke najmanje vjeruju NATO-u, političkim partijama i tužilaštvu.

Izražene su i socijalne distance a ispitanici vjeruju da je diskriminacija najprisutnija na osnovu političkog mišljenja i materijalnog statusa, dok preko dvije petine građana i građanki ima stav da je diskriminacija na osnovu etničke i religiozne pripadnosti prilično ili veoma česta.

Visok je udio i onih koji navode da im je religija generalno važna u životu, a značajan je broj podržavaoca stave da su religijska pravila pravednija od državnih pravila, tako da je potencijal za radikalizaciju posebno izražen kada se uzme religijski okvir.

Od onih koji vjeruju da postoji prijetnja od ekstremizma i radikalizma, najveći broj vjeruju da je najprisutnija takva prijetnja sa političkom pozadinom. Među najodgovornijim institucijama koje treba da rade na prevenciji nasilnog ekstremizma, vide se Ministarstvo unutrašnjih poslova i policija, a slijede obrazovne institucije, mediji, političke partije, tužilaštvo, nevladine i međunarodne organizacije, i sudstvo.

Predstavnici CGO-a su na prezentaciji naveli i da će, na osnovu ovog istraživanja i analize zakonodavnog i institucionalnog okvira, razviti preporuke za unaprjeđenje uloge obrazovnog sistema u prevenciji radikalizacije i nasilnog ekstremizma, ali i pristupa tranzicionoj pravdi kao usko povezanoj oblasti.

Terensko istraživanje je sprovedeno od 2. do 11. marta 2019, i uključilo je 1022 ispitanika. Korišten je troetapni slučajni reprezentativni uzorak, a u okviru punoljetne populacije iz 17 crnogorskih gradova, i uz vođenje računa o indikatorima pola, godina i regionalne zastupljenosti.

EIC Bilten - *Evropski puls* - je elektronski časopis koji izdaje Centar za građansko obrazovanje (CGO). Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik:
Vladan Žugić

Uređivački kolegijum:
Damir Nikočević, dr Vladimir Vučković, Daliborka Uljarević

Prevod i lektura:
CGO

Dizajn i prelom:
Filip Đurišić

Produkcija:
Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org

MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE

Izdavanje ovog časopisa podržalo je Ministarstvo javne uprave kroz projekat "*Pregovarajmo zajedno za Crnu Goru u EU*"

Stavovi izraženi u *Evropskom puls*u isključiva su odgovornost CGO-a i ne odražavaju nužno stavove Ministarstva javne uprave.